Б.41900

ІЛЮСТРОВАНА ШЕВЧЕНКІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

Б.41900 № 9.

ЄРЕТИК АБО ІВАН ГУС.

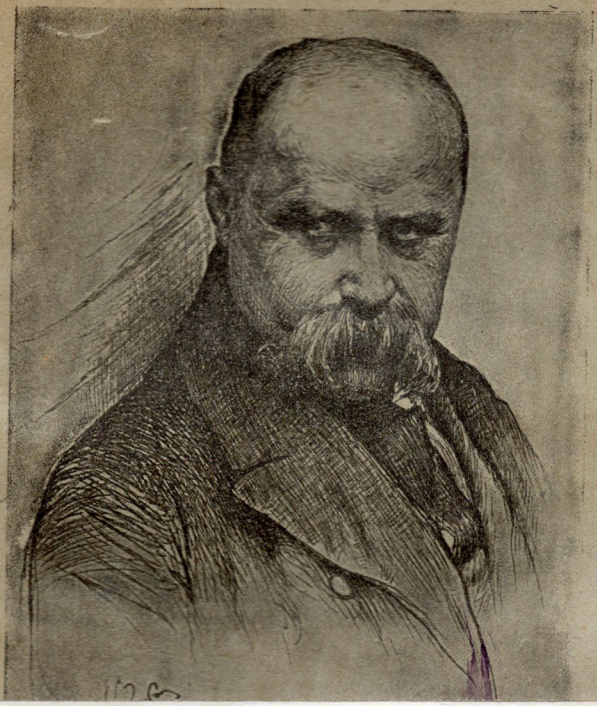

Б41900

Видання В. ЯКОВЕНКА
ТРОВАНА ШЕВЧЕНКІВСЬКА БІБЛІОТЕКА.
№ 9.

СРЕТИК АБО ІВАН ГУС.

З 1 малюнком і портретом.

Ціна 3 коп.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.
Типографія Ю. Н. Эрлихъ (влад. А. Э. Коллинсъ), Мал. Дворянская, 19.
1911.

Т. ШЕВЧЕНКО.

»Єретик« або »Іван Гус« [1]).

ПОСЛАНІЄ СЛАВНОМУ П. І. ШАФАРИКОВІ [2]).

Запалили у сусіда
Нову добру хату
Сусіди злі; нагрілися,
Та й полягли спати,
І забули теплий попіл
По полю розвіять.
Лежить попіл на розпутті,
А в попелі тліє
Огню искра великого,
Тліє, не вгасає,
Підпалу жде, як той местник
Часу дожидає,
Злого часу. Тліла искра,
Тихо дотлівала
На розпутті широкому,
Та й гаснути стала.

Отак Німота запалила
Велику хату, і семью,
Семью Славян розьединила,
І нишком-тихо упустила
Усобиць лютую змію.
Полилися ріки крови,
Пожар погасили,
А Німчики пожарище
Й сиріт поділили.
Виростали у кайданах

Славянськиї діти
І забули у неволі,
Щò вони на світі.
А на давнім пожарищі
Искра братства тліла,—
Дотлівала, дожидала
Рук твердих та смілих.
І дождалась. Прозрів-еси [3])
В попелі, глибоко
Огонь добрий, смілим серцем,
Смілим орлім оком;
І засвітив, любомудре,
Світоч правди, волі;
І Славян семью велику
Во тьмі і неволі
Перелічив до одного,—
Перелічив трупи,
А не Славян,—і став-еси
На великих купах,—
На розпутті всесвітньому,—
Іезекиїлем.
І, о диво! Трупи встали
І очі розкрили;
І брат з братом обнялися,
І проговорили
Слово тихої любови
На-віки і віки.
І потекли в одно море
Славянськиї ріки.

Слава тобі, любомудре,
Чеху-Славянине,
Що не дав ти потонути
В німецькій пучині
Нашій правді! Твоє море
Славянськее, нове,
Затого вже буде повне,
І попливе човен
З широкими вітрилами
І з добрим кормилом,

Б. 41000.

Попливе на вольнім морі,
На широких хвилях.
Слава ж тобі, Шафарику,
Во-віки і віки,
Що звів-єси в одно море
Славянськиї ріки.

Привітай же в своїй славі
І мою убогу
Лепту, думу немудрую
Про Чеха святого,
Великого мученика,
Про славного Гуса!
Прийми, отче! А я нишком
Богу помолюся,
Шоб усі Славяне стали
Добрими братами
І синами сонця правди,
І єретиками
Отакими, як Константцький
Єретик великий [4]):
Мир мирові подарують
І славу во віки!

I.

Камень, его-же небрегоша зыждущіи, сей бысть во главу угла: отъ Господа бысть сей и есть дивенъ во очесѣхъ нашихъ.

Псаломъ CXVII, ст. 22.

»Кругомъ неправда і неволя,
Народ замучений мовчить,
А на апостольськім престолі
Чернець годований [5]) сидить,
Людською кровію торгує
І рай у найми оддає.
О, Боже! Суд Твій правий всує,
І всує царствіє Твоє!

Розбійники, людоїди
Правду побороли,
Осміяли Твою славу
І силу і волю!
Люди стогнуть у кайданах,
Немає з ким взятись,
Розкуватись,—одностайне,
Односердне стати
За евангеліє правди,
За темниї люди.
Нема кому! Боже, Боже!
Чи то-ж і не буде?
Чи настане великий час
Небесної кари?
Чи розломим три корони
На гордій тіарі [6])?
Розломимо!.. Благослови
Не на месть і муки,
Благослови мої, Боже,
Нетвердиї руки
Й слово тихее! О, Боже!
Чи вони ж почують?...«

. . . . . .

Отак
У келії своїй правдивий
Іван Гус думав розкувать
Народ замучений, і диво
Святее диво показать
Очам незрячим.
»Поборюсь!
За правду Бог! Да совершиться!...«
І в Вифлеємську каплицю [7])
Пішов молиться вірний Гус.

II. ПАПСЬКА БУЛЛА [8]).

»Во імя Господа Христа,
За нас розпятого на древі,
І всіх апостолів святих,

Петра і Павла особливо,
Ми розрішаємо гріхи
Святою буллою цією
Рабині Божій,—отій самій,
Що водили по улицях
В Празі [9]) позавчора;
Отій самій, що хилялась
По шинках, по станах,
По чернечих переходах,
По келіях пьяна;
Ота самà заробила
Та буллу купила:
Тепер свята!...«
— »Боже, Боже,
Великая сило!
Великая славо! Зглянься на людей!
Одпочинь од кари у святому раї!
За-що пропадають, за-що Ти караеш
Своїх і покірних і добрих дітей?
За-щò закрив їх добрі очі
І вільний розум окував
Кайданами лихої ночі?!
Прозріте, люди—день настав!
Проснiться, Чехи, змийте луду,
Розправте руки,—будьте люди,
А не посмішище ченцям!
Розбійники, кати в тіарах,
Все потопили, все взяли,
Мов у Московії Татари,
І нам сліпим передали
Свої догмати [10]). Кров, пожари,
Всі зла на світі, войни, чвари,
Пекельних мук безкраїй ряд,
І повен Рим [11]) байстрят—
От їх догмати і їх слава!
То явна слава!... А тепер
Святим положено конклавом [12]):
Хто без святої булли вмер,—
У пекло просто! Хто ж заплатить
За буллу в-двое,—ріж хоч брата,

Окроме папи і ченця,
І в рай іди кінець-кінцям!
У злодія вже злодій краде,
Та ще й у церкві. Гади, гади!
Чи напилися ви, чи ні
Людської крови?!—Не міні,
Великий Господи, простому,
Судить великиї діла
Твоєї волі: люті зла
Не діеш без вини нікому!«
І плакав Гус, молитву дія,
І гірко плакав; люд мовчав
І дивувся: що він діяв?
На кого руки піднімав?
»Дивіться, люди! Ось де булла,
Що я читав!«—І показав
Перед народом. Всі здрігнули:
Іван Гус буллу розірвав!
Із Вифлеємської каплиці
Аж до всесвітньої столиці [13])
Луна, гогочучи, неслась;
Ченці ховаються: мов кара,
Луна в конклаві оддалась,—
І похилилася тіара...
Шепочеться Авіньона
З римськими ченцями;
Шепочуться антіпапи [14]),
Аж трясуться стани
Од шопоту. Кардинали,
Як гадюки, вьються
Круг тіари, та нищечком,
Мов коти, гризуться
За мишеня. Та й як таки?
Одніеї шкури
Така сила! А мясива!
Аж здрігнули мури,
Як зачули, що у Празі
Загелкали *гуси*
Та з орлами летять биться...
Конклав схаменувся,

Зібрав раду. Положили:
Одностайне стати
Проти Гуса, і в Констанцу [15])
Всіх ворон скликати,
Та й стерегти, яко мога,
І з-верху і з-долу,
Щоб не втікла тая птаха
На славянське поле.

III.

Як та галич поле крила—
Ченці повалили
До Констанцу; шляхи, степи,
Мов сарана, вкрили
Барони, герцоги, і дюки [16]),
Псарі, герольди [17]), шинкарі
І трубадури—кобзарі,
І шляхом військо, мов гадюки.
За герцогинями—Німота:
Хто з соколами на руках,
Хто пішки, верхи на ослах,—
Так аж кишить! Все на охоту,
Мов гад у ирій, поспіша.
О, Чеху! Де твоя душа?
Дивись, що сили повалило;
Мов Сарацина [18]) воювать
Або великого Аттілу [19]):
У Празі глухо гомонять,
І цесаря, і Вячеслава [20]),
І той собор тисячеглавий [21])
У голос лають,—не хотять
Пускать в Констанц Івана Гуса.
— »Жив Бог! Жива душа моя!
Брати, я смерти не боюся!
Я докажу отим зміям!
Я вирву їх несите жало!...«
І Чехи Гуса провожали,
Мов діти батька...

Задзвонили у Констанці
Рано в усі дзвони;
Збіралися кардинали
Гладкі та червоні,
Мов бугаї в загороду,
І прелатів [22]) лава;
І три папи, і баронство,
І вінчані глави [23]),—
Зібралися, мов іуди
На суд нечестивий
Против Христа. Свари, гомін,
Те реве, те вие,
Як та орда у таборі
Або Жиди в школі...
І—всім разом заціпило!...

Мов кедр серед поля
Ливанського,—у кайданах
Став Гус перед ними
І окинув нечестивих
Орліми очима.
Затрусились, побіліли,
Мовчки озирали
Мученика.—»Чого мене,—
Чи на прю [24]) позвали?
Чи дивиться на кайдани?»
—»Мовчи, Чеше смілий...«—
Гадюкою зашипіли,
Звірем заревіли:
»Ти еретик! Ти еретик!
Ти сієш росколи,
Усобища розвіваєш,
Святійшої волі
Не приймаєш!.. Одно слово—
Ти Богом проклятий!
Ти еретик! Ти еретик!..«—
Ревіли прелати,—
»Ти усобник!.. Одно слово—
Ти всіми проклятий!..«
Подивився Гус на папи,

Та й вийшов з палати!..
»Побороли! Побороли!..«—
Мов обеленіли.
—»Автодафе! Автодафе [25])!..«
Гуртом заревіли.

І цілу ніч бенкетовали
Ченці, барони,—всі пили
І, пьяні, Гуса проклинали,
Аж поки дзвони загули.
І світ настав... Ідуть молиться
Ченці за Гуса. З-за гори
Червоне солнце аж горить,—
І сонце хоче подивиться,
Що будуть з праведним творить?!..
Задзвонили в усі дзвони,
І повели Гуса
На Голгофу у кайданах...
І не стрепенувся
Перед огнем, став на йому
І молитву діє:
»О, Господи милосердий!
Що я заподіяв
Оцім людям,—твоїм людям?
За-що мене судять?
За-що мене розпинають?
Люди! Добрі люди!
Моліться, неповинні:
І з вами те буде!
Моліться! Люті звірі
Прийшли в овніх шкурах
І пазурі розпустили:
Ні гори, ні мури
Не сховають! Розіллється
Червонее море
Крови,—крови з дітей ваших...
О, горе! о, горе!
Он-де вони,—в ясних ризах...
Їх лютиї очі...«
—»Пали! Пали!..«

»Уже крови...«
—»Пали! Пали!..«
—»Крови, крови хочуть!
Крови вашої!..«—І димом
Праведного вкрило.
—»Молітеся! Молітеся!
Господи, помилуй,
Прости Ти їм, бо не знають...«
Та й не чути стало!
Мов собаки, коло огню
Кругом ченці стали:
Боялися, щоб не виліз
Гадиною з жару
Та не повис на короні
Або на тіарі.

Погас огонь; дунув вітер
І попіл розвіяв.
І бачили на тіарі
Червоного змія
Прості люди. Пішли ченці
Й Te Deum [26]) співали;
Розійшлися по трапезах
І трапезували—
І день, і ніч, аж попухли.
Малою семьею
Зійшлись Чехи; взяли землі
З-під костра, і з нею
Пішли в Прагу.
Отак Гуса
Ченці осудили,
Запалили... та Божого
Слова не спалили.
Не вгадали, що вилетить
Орел [27]) із-за хмари,
Замість *гуся*—і розклює
Високу тіару.
Байдуже їм! Розлетілись,
Мов тії ворони,
З кровавого того свята.

... І димом
Праведного вкрило.

Ченці і барони
Розвернулись у будинках,
І гадки не мають:
Бенкетують, та инколи
Те Deum співають.
Все зробили... Пострівайте—
Он над головою Жижка з Таборова
Махнувъ булавою [28])

1845. 10/x.
С. Марьїнське (у Полтавщині).

Примитки.

1) Іван Гус—великий діяч чешський. Жив він чотириста літ назад. Весь свій вік воювався він з неправдою в католицькій церкві і навчав, як треба жити по-Божому, по правді. За те римські Папи і католицькі попи ненавиділи його, неправедно його осудили, проголосили його »єретиком« і живцем спалили.

2) Шафарик—чешський діяч, що допоміг Чехам одродитися та розпочати нове національне (то-б-то чешське своерідне) життя, — »засвітив світоч правди, волі«, як каже Шевченко.

3) То-б-то Шафарик.

4) Констанцьким єретиком Шевченко прозиває Івана Гуса через те, що в городі Констанці (тепер у Швейцарській державі) спалили Гуса.

5) То-б-то, Папа римський.

6) Тіара—папська митра, висока шапка, прикрашена дорогим камінням; вона зроблена так, немов складено три корони—одну поверх другої.

7) Вифлеємською каплицею прозивалась та каплиця, де Іван Гус робив одправу і говорив казання проти католицького духовенства.

8) Булла—папська грамота, чи посланіе.

9) Прага—давніще, у 16-му столітті, коли жив Гус, була столиця Чешського королівства.

10) Догмат—те, що вважають за найсвятійшу правду у вірі.

11) Рим—тепер столиця в Італійському королівстві; давніще він був столицею великого Латинського, або Римського царства. У Римі теж з давніх-давен і столиця Папи римського.

12) Конклав—збори найстарших після Папи духовних людей (кардиналів), немов би наш Святійший Синод.

13) То-б-то, до Риму.

14) В той час як-раз з папством вийшло не гаразд: в Римі сидів один Папа, а в городі Авиньоні—обьявився другий, і один на другого казав, що то не настоящий Папа, а антіпапа.

15) Констанц, або Констанца—город в теперішній Швейцарії.

16) Дюк—французький герцог, або граф.

17) Герольдами прозивають тих людей, що оповіщають народ про видатні події в царській родині: коронування, смерть царя та таке инше.

18) Сарацинами давніще прозивали Арабів, магометанів і взагалі усяких »невірних«.

19) Аттіла—давно колись, літ 400 після Христового Народження,—засновав був в Європі велике Гуннське царство. Ці Гунни були турецького коріня і прийшли на наші українські степи з Азії, а од нас посунули далі і спинилися аж у теперішній Німеччині. Незабаром Римляне їх побили, і вони счезли на-віки.

20) Вячеслав—король Чешський, а цесарь—брат Вячеслава, імператор Римський.

21) То-б-то, Констанцький собор. Римський цесарь задумав скликати всесвітній собор і на ньому порішити усякі церковні діла. На тому ж соборі повинні були судити й Гуса за те, що він, мовляв, „еретик".

22) Прелати — високі католицькі духовні особи.

23) Се-б-то, Римський імператор та князі з усяких князівств.

24) Пря—сперечання.

25) Автодафе—звалася давніще смертна кара вогнем. Палили вогнем людей за те, що вони думали не так, як усі.

26) То-б-то: »Тебе, Бога, хвалим«...

27) То-б-то Лютер, що засновав нову віру лютеранську, чи протестантську; на неї перейшли з католицтва мало не всі Німці.

28) Жижка з Таборова—був ватажкомъ Чехів під час їх повстання проти папства.

Перевірено 1948 р.

Державна
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
ім. Короленка. Харків
№ Б. 41900
19 2 — 40
X

80242

Ілюстрована Шевченківська бібліотека

1. Причинна. З 2 малюнками і портретом. Ц. 2 к.
2. Катерина. З 3 малюнками і портретом. Ц. 5 к.
3. Тополя. З 1 малюнком і портретом. Ц. 2 к.
4. Гайдамаки. З 15 малюнк. і портретом. Ц. 20 к.
5. Черниця Марьяна. З 1 мал. і портр. Ц. 2½ к.
6. Утоплена. З 1 мал. і портретом. Ц. 2 к.
7. Гамалія. З 1 малюнком і портретом. Ц. 2 к.
8. Сова. З 1 малюнком і портретом. Ц. 2 к.
9. Єретик або Іван Гус. З 1 мал. і портр. Ц. 3 к.
10. Невольник. З 2 малюнк. і портретом. Ц. 4 к.
11. Наймичка. З 2 малюнк. і портретом. Ц. 4 к.
12. Відьма. З 1 малюнком і портретом. Ц. 4 к.
13. Княжна. З 1 малюнк. і портретом. Ц. 3 к.
14. Москалева криниця. З 1 мал. і портретом. Ц. 4 к.
15. Варнак. З 1 малюнком і портретом. Ц. 2 к.
16. Титарівна. З 1 малюнк. і портретом. Ц. 2 к.
17. Марина. З 1 малюнком і портретом. Ц. 2 к.
18. Сотник. З 1 малюнком і портретом. Ц. 3 к.
19. Петрусь. З 1 малюнком і портретом. Ц. 2 к.
20. Тарасова ніч.—Іван Підкова. — Перебендя. З 2 мал. і портрет. Ц. 2 к.
21. Русалка.—Як би тобі довелося. З 2 малюнками і портретом. Ц. 2 к.
22. Назаръ Стодоля. З 2 мал. і портретом. Ц. 10 к.
23. Збірник дрібних віршів. З 7 малюнками і портретом. Ц. 15 к.
24. Збірник дрібних віршів про Україну та козацтво З 4 мал. і портр. Ц. 15 к.

Ц. №№ 1—24—1 р. 9½ к.

Твори Т. ШЕВЧЕНКА з малюнками:

Т. І. КОБЗАРЬ (повний текст, редакція В. Доманицького). З портр. і 53 художніми малюнк., виконаними спеціально для цього видання Н. Ткаченком та С. Дудіним. Ц. 1 р. 10 к.

Т. ІІ. Назаръ Стодоля.— Слѣпая.— Безталанный.— Передмова до 2-го видання «Кобзаря».—Автобіографія.— Дневникъ.— Переписка. —Матеріалы по политическому дѣлу Т. Шевченка. З портретом і 2 малюнками. Ц. 1 р. 50 к. Колинкорові палятурки по 50 к. за том.

КОБЗАРЬ Т. ШЕВЧЕНКА. Повний текст, під редакцією В. Доманицького, з портретом и життеписом. Ц. 60 к.

ТИП. Ю. Н. ЭРЛИХЪ (ВЛАД. А. Э. КОЛЛИНСЪ), МАЛ. ДВОРЯНСКАЯ, 5.